

VIRTUAL OLAM MANZARASI VA UNING IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI

Jalilova Muhayyo

Andijon Davlat Universiteti Ijtimoi-Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Annotatsiya. Bu maqola, virtual olamning rivojlanishi va insonlar uchun bu yangi dunyodagi ijobiy va salbiy jihatlarini o'rganishga oid. Ushbu maqola, virtual realnessning kelib chiqishi, uning tarixi va insonlar uchun mohiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Ijobiy jihatlarining keskinligi va uning insonlar uchun foydali tomonlarini, masalan, o'quv, ijodiy faoliyat va kommunikatsiya imkoniyatlarini taqdim etadi. Salbiy jihatlar esa, virtual olamning insonlar uchun potentsial risklarini, masalan, aloqa buzilishi, jismoniy faoliyatning pasayishi, va tashqi dunyodan ajralishi kabi muammolarni muhokama qiladi. Annotatsiya, virtual olam manzarasining inson hayotida o'zgaruvchan ta'sirini o'rganishga, uning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilishga yo'l qo'yadi va o'qituvchilar, ilm-fan adabiyotlari o'qituvchilari va virtual realness sohasidagi tadqiqotchilar uchun maqbul bo'ladi.

Kalit so'zlar: Virtual reallik, globallashuv, ommaviy madaniyat, ahloq, ijtimoiy ong, internet, etika.

Qadimgi rim madaniyatida “virtus” so‘zi quyidagi ma’nolarda tushunilgan: bir tomondan, bu ahloqiy qadriyat, yaxshilik (ingliz tilida “virtus” bu yaxshi fazilat degani); boshqa tomondan, bu aktual mavjud, hamda ta’sir etuvchi voqelik; uchinchi tomondan, qandaydir artefakt; to’rtinchidan, virtuellik ko’proq hayoliy, faraziy, potentsiallik, noreallik kabi tushunchalarga sinonimdir.

Virtual olam manzarasi va uning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish muhimdir. Virtual olam, insonlar uchun yangi imkoniyatlar ochadi, ammo uning ijobiy va salbiy ta'sirlari mavjud. Ijobiy jihatlarining bir qismi, virtual olamda o'quv, ijodiy faoliyat, va aloqa o'rganishga imkoniyat berishi bilan bog'liq. Bu, insonlarning rivojlanishi, ijodiylik va kommunikatsiya qobiliyatlari oshishi uchun foydali bo'ladi. Biroq, salbiy jihatlar ham mavjud. Ba'zi virtual o'yinlar jismoniy faoliyatning pasayishi, aloqa buzilishi, va muammolar yaratishi mumkin. Bundan tashqari, virtual olamda o'zgacha tarzda aloqa tuzish ham insonlarda aloqadorlik qisqarishi va ruhiy salomatlik muammolariga olib kelishi mumkin. Shuningdek, virtual olamda mavjud bo'lgan bilim va ma'lumotlar internet tarmog'i orqali yetkazilishi mumkin, ammo bu ham o'zida qo'rqinchli muhitlarni o'z ichiga olgan bo'lishi mumkin. Umuman olganda, virtual olam manzarasi insonlar uchun foydali imkoniyatlar ochadi, ammo uning foydali va zararli jihatlarini tanishish va ularni boshqarish juda muhimdir.

"Zamonamiz qahramonlari" deyilgan virtual reallik odamlarining xulq-atvori va ma'naviy dunyoqarashida bo'shliqlar paydo bo'lishi, bu bo'shliqning illatlar bilan to'ldirilishi muhimdir. Biz ko'rsatmoqchimizki, insonning maqsad yo'lidagi ishlatishiga bog'liq bo'lgan virtual reallikning zamonaviy ko'rinishi, ya'ni internet virtual olamining insonning ma'naviy va ahloqiy o'ziga salbiy va ijobiy ta'siri mavjud. Ushbu gaplar ko'rsatgichki, internet ham ikki tomonlama - yaxshilikka va yomonlikka xizmat qilishi mumkin narsaga aylanadi. Bizning bugungi vazifamiz uning yaxshilikka xizmat qilish yo'llarini ko'rish,

ahloqsizlikka boshlamalik va uning inson kamolotiga zararli ta'sirini cheklashdir. Virtuallikdan foydalanishning ham o'z qonun qoidalari mavjud bo'lishini zamonning o'zi taqozo etmoqda. Chunki virtuallik bor bo'lishi ham, aksincha yo'q bo'lishi ham mumkin. Bu borada virtual olam simulyakr, yani aslida yo'q bo'lgan narsalarni bor qilib ko'rsatish vazifasini ham bajaradi. Demak virtuallikda mavjud bo'lgan barcha narsalar ham voqelikda mavjud emasdir. Ehtimoligi yuqori bo'lgan imkoniyatlar esa voqelikka aylanadi. D. Yumning fikricha, yetarli darajada ishonchli bo'lmagan farazli hukmni ehtimollik deb atash mumkin¹. O'z fikrini davom etirar ekan faylasuf shunday deydi “etimollik imkoniyatlardan iborat bo'lib, ularning ko'pligi ehtimollik holatini u yoki bu darajada voqelikka aylanishini belgilaydi”².

Virtual olam kishi irodasini mo'rt qilib uning gumanistik va diniy qarashlariga salbiy tasir ko'rsatishi yoki aksincha holatlarni yuzaga keltirish mumkin. Virtual olamda tarqalayotgan har bir malumotga o'zining shaxsiy yondashuvi shakllanmagan, yot g'oyalarga qarshi o'zida imunitetni hosil qilmagan insonlar “maxsus kishilar”ning g'oyalar “to'ri” ga tushib, ularning ishiga ko'r-ko'rona hamkorlik qilishmoqda.

Virtual olamdan foydalanishni niyat qilgan shaxsning turli hildagi yot g'oyalardan, uning ongi, qalbi va ruhini muhofaza qilish choralariidan biri sifatida tasavvuf talimoti falsafasini o'rganamiz. Tasavvuf insonning ruhiy bo'shlig'ini to'ldirish masalasidir. Bu tomondan u boy va kambag'al uchun ham, dunyoning boshqa barcha davlatlari uchun ham birdek keraklidir. Chunki inson ruhining qondirilishga ehtiyoji bo'lgan, to'ldirishni orzu qilgan bo'shlig'i bor va bunday bo'shliq virtual hayotdagi zamonaviy manaviyat “viruslari” bilan to'lmasligi kerak.

XXI asrda insoniyat kundalik hayotida ommaviy madaniyat tushunchasi paydo bo'ldi. Bu amalda madaniyatlarning globallashuvi edi. Global muammolar orasida ko'zga ko'rinmaydigan, ko'rinishidan sodda, hech ham ahamiyatga molik emasdek tuyiladigan, aslida esa inson ongini zabt etadigan, o'zi bilmagan holda uning mafkurasiga ruhiyatiga ta'sir eta oladigan, munosabatlar tizimini, milliy qadriyatlar, milliy o'zligiga hamda madaniy tuzilmasiga zarba berib insonda o'zgacha yot qiyofani namoyon qila oladigan ayrim axborot ta'sirlari mavjud ekanligi sir emas. Har bir xalqning o'z madaniyati o'zi uchun qadriyat sanalanar ekan bu o'rinda bir millat madaniyatining boshqa millat uchun to'g'ri kelmasligiga qarab faylasuflar, psixologlar va sotsiologlar tomonidan qo'shtirnoq ichida “ommaviy madaniyat” atamasi qo'llanila boshlandi³.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki , virtual olam manzarasi va uning ijobiy va salbiy jihatlarini o'z ichiga olib boradigan muammolar va imkoniyatlarning kompleksini ta'riflashda muhimdir. Virtual olam, insonlar uchun yangi dunyolar ochadi, o'rganish va ijodiy faoliyat imkoniyatlari beradi. Bu, insonlarning rivojlanishi, ijodiylik va aloqa qobiliyatlari oshishi uchun foydali bo'ladi. Biroq, virtual olamda salbiy jihatlar ham mavjud. Ba'zi o'yinlar jismoniy faoliyatning pasayishi, aloqa buzilishi va ruhiy salomatlik muammolari yaratishi mumkin. Shuningdek, virtual olamda o'zgacha tarzda aloqa tuzish ham aloqadorlik qisqarishi va ruhiy salomatlik muammolariga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, virtual olamda mavjud bo'lgan bilim va ma'lumotlar internet tarmog'i orqali yetkazilishi mumkin, ammo bu ham o'zida qo'rqinchli muhitlarni o'z ichiga olgan bo'lishi mumkin. Umuman olganda, virtual olam manzarasi insonlar uchun foydali imkoniyatlar ochadi, ammo uning foydali va zararli jihatlarini tushunish va ularni boshqarish muhimdir.

¹ Yum D. Traktat o chelovecheskoy prirode// Yum D. Soch. v 2 –x tomax. T. 1. M.:Mysl, 1965. – S.229. 228.

² Yum D. Traktat o chelovecheskoy prirode// Yum D. Soch. v 2 –x tomax. T. 1. M.:Mysl, 1965. – S.229. 229.

³ Rustamova Xusniya Ismatillayevna “VIRTUAL OLAM MANZARASI. IJOBIY VA SALBIY JIHLATLARI”// ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ// Выпуск журнала № – 17 Часть–2_ Март–2023. 132-133.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nosov N.A. Foma Akvinskiy i kategoriya virtualnosti // *Virtualnaya realnost*. 1997.-S. 81
2. Yum D. Traktat o chelovecheskoy prirode// Yum D. Soch. v 2 –x tomax. T. 1. M.: Mysl, 1965. – S.229. 228.
3. Rustamova Xusniya Ismatillayevna “VIRTUAL OLAM MANZARASI. IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI”// ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ// Выпуск журнала № – 17 Часть–2_ Март–2023.
4. Ибрахимов, Б. (2023). НИ ВЕСЕЛОВСКИЙ КАК ИССЛЕДОВАТЕЛЬ СРЕДНЕЙ АЗИИ. *Interpretation and researches*, 1(4).
5. G‘ulomjonov, O. (2023). OILAVIY HUQUQLARNI AMALGA OSHIRISH VA OILAVIY MAJBURIYATLARNI BAJARISH. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (7), 856-860.
6. Абдуллаев, А. Н. (2020). SOCIAL AND ECONOMIC FACTORS OF COUVOLUTION PROBLEMS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(8), 150-155.
7. Tolibjonovich, M. T., & Rahimjon o‘g‘li, G. O. (2021). Prerequisites For The Development Of A Leasing Mechanism In Public-Private Partnership. *International Engineering Journal For Research & Development*, 6 (SP), 5.
8. KARIMOVA G. “virtual olam va tarbiya masalalri”03.11.2009.
9. MILLIY G‘OYA; targ‘ibot texnologiyalari va atamalar lug‘ati- T; “AKADEMIYA”. 2007.

